

Hyrnik, Ireneusz

Pozoruhodný soubor studií o polštině

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 4, pp. 61-62

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116444>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ostatně patrné v celé knize. O její kvalitě svědčí mimo jiné také vzorná grafická úprava. Text je psán kultivovanou češtinou, s pregnantními formulacemi.

Monografie J. Gregora je bezesporu vysoce kvalitní. Jedná se o práci promyšlenou a vyzrálou, svědčící o nesporném lingvistickém nadání J. Gregora. Přestože neprošel při studiu ruštiny filologickou přípravou, v rámci doktorského studia se seznámil se současnou gramatickou problematikou a získal důkladné znalosti nejen v oblasti morfologie a syntaxe. Svědčí o tom jak zasvěcený teoretický výklad, tak i obsáhlý seznam prostudované a v práci důsledně citované a komentované odborné literatury. J. Gregora lze pokládat za absolutního znalce problematiky českých a ruských VNS, takže jakákoliv eventuální budoucí činnost v této oblasti nebude bez znalosti jeho prací myslitelná.

Jak svým teoretickým přínosem, tak možností praktického uplatnění četného rusko-českého jazykového materiálu může být kniha užitečnou pomůckou pro obohacení výuky ruštiny nejen na vysokých školách.

Helena Flídrová

Pozoruhodný soubor studií o polštině

Damborský, J.: Rotrzaşania literackie. Studia o języku polskim. Vyd. Biblioteka Śląska Katowice 2007, s. 190

Tímto souborem je dvanáct textů profesora Jiřího Damborského pojatých do publikace *Rotrzaşania literackie. Studia o języku polskim* („Literární rozvažování. Studie o polském jazyce“, vyd. Biblioteka Śląska Katowice 2007, s. 190). Pozornost je v ní soustředěna na dvě základní témata: multilingválnost a intertextuálnost. Autor si vytkl za cíl odhalovat vazby mezi různými jazyky a mezi různými texty, dále pak prozkoumat, jakou roli plní kalky a výpůjčky z jazyků o velké kulturní tradici v utváření spisovné podobě polštiny (v porovnání s češtinou). Na úseku intertextuálnosti důraz spočívá na „vypůjčování“, přenášení mikrotextů z děl jiných autorů do daného prototextu, v podobě doslovných citátů, aluzí, adaptací, travestací apod., dále na tom, jak se tyto výpůjčky projevují v sémantické a funkční vrstvě díla.

Stručně k obsahu: Úvodním textem je komparativní studie pojednávající o boji o polský jazyk v době Osvícení na pozadí bojů o český jazyk v Národním obrození. Existující shody, paralely i rozdíly jsou probírány v souhrnu jazykových, společenských i kulturních faktorů. Druhý text úzce navazuje tematicky na předchozí, jedná se o boj s galománií v Niemcewiczově románu *Dwaj panowie Sieciechowie*. Spisovatelem odsuzované francouzsko-polské makaronství se autorovi studie jeví jako opozice: francouzština – módní kosmopolitický jazyk a polština – národní jazyk jako nejvyšší národní dobro.

Zcela odlišným způsobem, hlavně působivou parodií, se s galománií vypořádal největší polský autor komedií první poloviny XIX. století Alexandr Fredro. Parodiování na „francouzský způsob“ použil Fredro v první části dvou her *Cudzoziemszczyzna a Ciotunia* („Cizománie“ a „Tetička“), v části druhé rozehrál vtipné polsko-české makaronizování (s komolenou haličskou češtinou) bohužel v málo u nás známé komedii *Z Przemysła do Przeszowy* („Z Přemyslu do Přerova“).

Následující tři příspěvky jsou o vztahu polštiny k francouzštině, nikoliv v puristicko-obranném, nýbrž v ideologickém výměru. A. Mickiewicz ve svém monumentálním národním dramatu *Dziady* („Tryzna“) podířil uvádění obšřrnějších i kratších francouzských vsuvek v řle ideovému a stylisticko-kompozičnímu záměru v dichotomickém rozložení: národní a vlastenecký diskurs probíhá mezi patrioty v polském národním jazyce, kdežto politický diskurs gubernátora a kolaborantů z řad Poláků je veden ve francouzsko-polském dvojhlasu. Realistický prozaik H. Sienkiewicz ve svých dvou nejrannějších povídkách ve svazku *Humoreski z teki Worszyłly* („Humoresky ze zápisů Worszyłly“) v souladu s požadavky posílení smyslu textu „efektem realismu“ oceňuje francouzštinu jako kultivovaný, vyspělý jazyk, vhodný zejména pro vyšší literární i komunikační cíle. Blok uzavírá studium ruských, francouzských a německých prvků v románu S. Źeromského *Przedwiośnie* („Předjaří“) Umným vplétáním do vlastního textu fragmentů z těchto jazyků, autor usiluje o zachování historické autenticity v popisu epochy, prostředí, událostí a mluvy literárních hrdinů.

Další blok tvoří tři precizně propracované studie, věnované hlavně intertextualitě. První obsahuje textové navazování na díla jiných (nepolských) autorů v nejslavnějším románu B. Prusa *Lalka* („Loutka“), v druhé si vynikající satirik a parodista J. Tuwim prolétá vlastní groteskní úryvky s „vypůjčenými“ v nápadité a rozverné parodistické sbírce *Jarmark rymów*. Intertextualitě je věnována třetí studie v tomto bloku, hlavně otázce, jak se projevují intertextuální vazby veršů dvou básníků J. Tuwima a W. Broniewského s básněmi A. Mickiewicze.

Závěrečný blok je představen jednak hutně pojatou studií rázu spíše teoretického o internacionálním modelu kalku, dále pak na ni navazujícím v jistém smyslu pojednáním o úloze kalků a výpůjček v utváření spisovné polštiny v konfrontaci s podobným jevem v utváření spisovné češtiny. Poslední obsáhlejší studie *Czesko-polsko-niemieckie związki w sferze języka* („Česko-polsko-německé vztahy ve sfěře jazyka“) je podle vlastního autora vyjádření zamýšlena jako úvodní projekt budoucího monografického zpracování.

Souhrnně vzato: Autorovi se podařilo vysledovat z pohledu zahraničního badatele bohaté kontakty polštiny s evropskými jazyky významného evropského kulturního okruhu a přispět tak k objasnění závažných otázek dějin polského jazyka. Minuciózní analýza stylizace děl polských spisovatelů umožnila zformulovat přesvědčivé závěry o mezijazykových a intertextuálních vazbách, jak rovněž o vlivech jazyků, především univerzálních, jako řečtina, hlavně ale latina a po ní němčina s francouzštinou, kromě toho také jazyků kulturně vyspělých v dané době, jak např. v počátcích vývoje polštiny čeština. Část těchto vlivů souvisí s geografickými podmínkami (blízké sousedství jak v případě němčiny a češtiny), také však třídními – francouzština jako konverzační a komunikační kód aristokracie. Damborského koncepcie interpretace jazykových jevů se opírá o osvědčené přístupy funkčně strukturalistické a typologické, jak se jich dopracovala česká jazykověda. Tuto bázovou metodologii rozšřřřuje o aspekty intertextuální. V tomto ohledu vykázal Damborský značnou samostatnost a originálnost ve výběru badatelské tematiky. Soubor studií J. Damborského je dobrou vizitkou české vědecké polonistiky, jejímž je autor jedním z nejvýraznějších současných představitelů.

Ireneusz Hrynik